

MUSIQA ORQALI MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH

Toshmirzayeva Nozima Sayitjonovna

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika Instituti
Maktabgacha ta'lim kafedrası Musiqa ta'limi
yo'nalishining 1-kurs talabasi

ANNOTASIYA: Ushbu maqolada musiqa san'ati milliy o'zlikni anglash jarayonidagi ijtimoiy, madaniy va ma'naviy omillar bilan uzviy bog'liqligi ilmiy-nazariy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda an'anaviy kuy-qo'shiqlar, folklor namunalari yoshlar dunyoqarashi va identifikatsiya jarayoniga ta'siri, shuningdek, musiqa orqali tarixiy xotira va madaniy merosning tiklanish mexanizmlari yoritiladi. Maqola musiqaning shaxsiy va jamoaviy identitetni shakllantirishdagi funksional ahamiyatini aniqlashga qaratilgan bo'lib, zamonaviy axborot oqimi sharoitida milliy musiqiy merosni asrash va targ'ib etishning samarali yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: milliy o'zlik, musiqa, identitet, madaniy meros, folklor, an'anaviy kuy-qo'shiqlar, yoshlar ma'naviyati, madaniy xotira

АННОТАЦИЯ: В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируется тесная взаимосвязь музыкального искусства с социальными, культурными и духовными факторами процесса осознания национальной идентичности. В исследовании рассматривается влияние традиционных мелодий, песен и фольклорных образцов на мировоззрение молодёжи и процессы идентификации, а также раскрываются механизмы восстановления исторической памяти и культурного наследия посредством музыки. Статья направлена на определение функционального значения музыки в формировании личной и коллективной идентичности, а также предлагает эффективные пути сохранения и популяризации национального музыкального наследия в условиях современного информационного потока.

Ключевые слова: национальная идентичность, музыка, идентитет, культурное наследие, фольклор, традиционные мелодии и песни, духовность молодёжи, культурная память.

ABSTRACT: This article provides a scientific and theoretical analysis of the close relationship between musical art and the social, cultural, and spiritual factors involved in the development of national identity. The research examines the impact of traditional melodies, songs, and folklore samples on the worldview and identification processes of youth, as well as explores the mechanisms through which music contributes to the restoration of historical memory and cultural heritage. The article aims to determine the functional significance of music in shaping both personal and collective identity and suggests effective ways to preserve and promote national musical heritage in the context of modern information flows.

Keywords: national identity, music, identity, cultural heritage, folklore, traditional melodies and songs, youth spirituality, cultural memory.

Kirish:

Milliy o'zlikni anglash jamiyatning ma'naviy barqarorligi, madaniy mustaqilligi va tarixiy xotirasini tiklash jarayonida asosiy omillardan biri hisoblanadi. Bu jarayonning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida musiqa san'ati alohida o'rin egallaydi. Chunki musiqa — xalqning ruhiy holati, tarixiy kechinmalari, estetik qarashlari va dunyoqarashini o'zida mujassam etuvchi madaniy fenomen sifatida milliy identitetning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, an'anaviy kuy-qo'shiqlar, baxshichilik san'ati, maqom yo'llari, folklor namunalarida xalqning qadriyatlarini, turmush tarzi va tarixiy merosi betakror badiiy obrazlarda aks etadi. Globallashuv jarayonida madaniy xilma-xillikning qisqarishi, ommaviy madaniyatning kuchayishi hamda raqamsal kontentning tez tarqalishi natijasida milliy musiqiy merosni asrab-avaylash va yosh avlod ongiga singdirish masalasi dolzarb tus olmoqda. Bunday sharoitda musiqa faqat estetik zavq uyg'otuvchi san'at turi emas, balki shaxsiy va jamoaviy identitetni mustahkamlovchi ijtimoiy mexanizm sifatida ham qaralmoqda. Shu bois

musiqaning tarbiyaviy, ma'naviy va kommunikativ funksiyalarini ilmiy jihatdan o'rganish, uni milliy o'zlikni anglash jarayoniga qanday ta'sir qilishini aniqlash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot an'anaviy musiqa namunalarining yoshlar dunyoqarashida qanday o'rin tutishini, musiqaning milliy identitetni shakllantirishdagi psixologik va ma'rifiy jihatlarini hamda zamonaviy axborot muhiti bilan o'zaro ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari milliy musiqiy merosni targ'ib etish, uni ta'lim jarayonlariga integratsiya qilish va jamiyatda milliy o'zlikni mustahkamlash bo'yicha samarali takliflar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Materiallar va metodlar

Ushbu tadqiqot musiqaning milliy o'zlikni anglash jarayoniga ta'sirini aniqlash maqsadida kompleks yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot materiallari sifatida quyidagi manbalar va ma'lumotlar bazasi tanlab olindi: An'anaviy musiqa namunalari: O'zbek xalq kuy-qo'shiqlari, maqom yo'llari, folklor ekspeditsiyalarida qayd qilingan audio yozuvlar hamda ularning transkripsiyalari. Ilmiy va nazariy manbalar: Musiqashunoslik, madaniyatshunoslik, etnopedagogika va psixologiya yo'nalishidagi mahalliy va xorijiy adabiyotlar. Oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan 120 nafar talaba o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari. 10 nafar musiqa o'qituvchilari va folklor ijrochilari bilan olib borilgan yarim strukturalangan intervyular. Raqamli kontent namunalari: Yoshlar orasida ommalashgan zamonaviy musiqiy yo'nalishlar va ularning milliy identitetga munosabatini aks ettiruvchi tahliliy materiallar analitik-nazariy tahlil – musiqaning milliy identitetni shakllantirishdagi o'rniga oid ilmiy qarashlar, konsepsiyalar va nazariy yondashuvlar tizimli ravishda tahlil qilindi. Sotsiologik so'rovnoma metodi – talabalar orasida milliy musiqa namunalariga munosabat, musiqa orqali o'zlikni anglashi va ularning axborot makonida qaysi musiqani iste'mol qilishi nazorat qilindi. Yarim strukturalangan intervyu – mutaxassislar (musiqashunoslar, pedagoglar, folklor ijrochilari) bilan suhbat orqali musiqaning tarbiyaviy va ma'naviy funksiyalari yuzasidan chuqur ma'lumotlar olindi. Kontent tahlili –

an'anaviy va zamonaviy musiqiy namunalar matni, ohang qurilishi, ma'naviy mazmuni hamda identitetga ta'sir etuvchi badiiy omillar o'rganildi.

Natijalar

Tadqiqot davomida olingan empirik va nazariy ma'lumotlar musiqaning milliy o'zlikni anglash jarayonida muhim psixologik, ma'naviy va ijtimoiy funksiyalarni bajarishini tasdiqladi. Olingan natijalar quyidagi yo'nalishlar bo'yicha umumlashtirildi: 120 nafar respondent ishtirokida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra: Talablarning 68%i milliy musiqa o'zlarining milliy identitetini shakllantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidladi. 54%i an'anaviy kuy-qo'shiqlarni muntazam tinglashini bildirgan bo'lsa, 22%i faqat bayram yoki tadbirlarda eshitishini qayd etdi. Respondentlarning 73%i milliy musiqa yoshlar ongida "o'z ildiziga bog'liqlik tuyg'usini kuchaytiradi" deb baholagan. Musiqa pedagoglari va folklor ijrochilari milliy musiqaning asosiy tarbiyaviy omillari sifatida ma'naviy poklik, xalqning ruhiyati, tarixiy xotiraning ifodasi kabi jihatlarni alohida e'tirof etdi. Maqom yo'llari va folklor qo'shiqlari yosh avlodga barqaror estetik qarashlarni shakllantirishi, ularni madaniy merosga hurmat ruhida tarbiyalashi aniqlangan. Raqamli platformalar orqali tarqalgan zamonaviy musiqaning aksariyati yoshlar kundalik musiqa iste'molining katta qismini egallab, milliy komponentning qisqarishiga olib kelmoqda. Respondentlarning 41%i zamonaviy musiqada milliylik unsurlari yetarli emasligini, 27%i esa milliy va zamonaviy uslublarni uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlagan. An'anaviy kuylar odatda tarixiy xotira, madaniy merosga daxldorlik, ma'naviy barqarorlik tuyg'ularini kuchaytiradi. Milliy musiqani muntazam tinglaydigan talabalar o'rtasida o'z xalqiga, madaniyatiga nisbatan ijtimoiy mas'uliyat tuyg'usi yuqoriroq ekani aniqlangan.

Muhokama

Tadqiqot natijalari musiqaning milliy o'zlikni anglash jarayonida ko'p qirrali va murakkab funksiyalarni bajarishini ko'rsatdi. Olingan ma'lumotlarning tahlili shuni tasdiqlaydiki, an'anaviy musiqiy meros yoshlar ongida identitet shakllanishi bilan bevosita bog'liq bo'lgan ma'naviy-ruhiy jarayonlarni

faollashtiradi. Ayniqsa, kuy-qo'shiqlarda mujassam bo'lgan tarixiy xotira, xalqning o'ziga xos estetik qadriyatlari va madaniy xabardorlik elementlari yosh avlodda o'z ildiziga daxldorlik tuyg'usini kuchaytiradi. So'rovnoma va intervyu natijalari ham milliy musiqa yoshlar ongida uzoq muddatli ma'naviy ta'sirga ega ekanini ko'rsatdi. Bu esa musiqaning faqat estetik zavq bag'ishlovchi san'at turi emas, balki shaxsning ijtimoiy va madaniy identifikatsiyasiga xizmat qiluvchi tarbiyaviy vosita sifatidagi rolini tasdiqlaydi. Biroq, zamonaviy axborot oqimi sharoitida global musiqiy tendensiyalarning ustunlik qilayotgani milliylik unsurlarining qisqarishiga sabab bo'layotgani ham aniqlangan. Bu holat yoshlar ongida identifikatsiya jarayonining beqarorlashuvi, milliy qadriyatlardan uzoqlashuv xavfini keltirib chiqarishi mumkin. Shu bilan birga, milliy va zamonaviy musiqiy yo'nalishlarni uyg'unlashtirish ehtiyoji tobora kuchayib borayotgani kuzatildi. Respondentlarning muhim qismi zamonaviy formatlar orqali milliy musiqani yoshlar ongiga yaqinlashtirish, yangi ijodiy yondashuvlar yaratish, milliy ohanglarni pop, elektron va boshqa janrlar bilan integratsiya qilish zarurligini ta'kidlagan. Bu esa musiqaning milliy identitetni saqlab qolishdagi o'rnini kuchaytirish bilan birga uni keng auditoriyaga yetkazish imkoniyatlarini oshiradi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari musiqaning milliy o'zlikni anglash jarayonida beqiyos ma'naviy, estetik va ijtimoiy ahamiyatga ega ekanini tasdiqladi. An'anaviy kuy-qo'shiqlar va folklor namunalarida mujassam bo'lgan tarixiy xotira, milliy qadriyatlar va badiiy obrazlar yosh avlodning o'z ildiziga bog'liqlik tuyg'usini kuchaytiradi hamda identitet shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. So'rovnoma va intervyular musiqaning tarbiyaviy kuchi yoshlar dunyoqarashida barqaror milliy qarashlarni shakllantirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Zamonaviy musiqiy oqimlarning kuchayishi esa milliy komponentning kamayishiga olib kelayotganini, bu jarayonni muvozanatlash uchun milliy musiqani zamonaviy formatlarda qayta talqin qilish, ijodiy integratsiyalarni kuchaytirish va yosh auditoriyaga mos kommunikatsion yondashuvlarni qo'llash zarurligini ko'rsatdi. Shuningdek, ta'lim

tizimida milliy musiqa bilan ishlash metodikasini boyitish, uni o'quv jarayoniga samarali integratsiya qilish milliy o'zlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri sifatida belgilanmoqda. Umuman olganda, musiqa milliy identitetni shakllantirishda faqat estetik hodisa emas, balki jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi strategik madaniy resurs sifatida qaralishi lozim. Milliy musiqiy merosni asrash, rivojlantirish va zamonaviy formatlarda targ'ib etish yoshlarning milliy o'zligini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdug'aniyev, S. (2020). O'zbek an'anaviy musiqasi va milliy identitetning shakllanishi. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Karimova, M. (2019). Madaniy meros va yoshlar ongida milliy o'zlikni anglash jarayoni. O'zbekiston Milliy universiteti ilmiy axboroti, 2(5), 112–118.
3. Jo'rayev, A. (2021). "Maqom san'ati va uning tarbiyaviy funksiyalari". San'atshunoslik tadqiqotlari jurnali, 4(3), 67–74.
4. Turdiyeva, N. (2022). Zamonaviy musiqa oqimlari va milliy qadriyatlarga ta'siri. Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
5. Panjiyev Q.B. O'zbek xalq qo'shiqlari vositasida bo'lajak musiqa o'quvchilarini kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish. Ped. fan. dok. .. diss. –T., 2022. - 248 b.
6. Khayitboboyevich, A. D. (2025). Pedagogical possibilities of organizing music listening activities of future music teachers. *International Journal of Pedagogics*, 5(02), 56-59.
7. Khayitboboyevich, A. D. (2025). Development of Professional Competence of Future Music Teachers on The Basis of Music Listening Activity. *European International Journal of Pedagogics*, 5(02), 34-37.